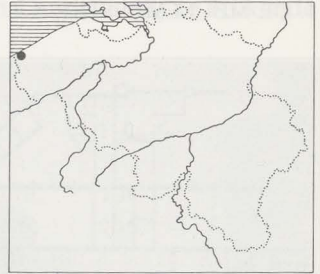

J. DE MEULEMEESTER & I. HOUBAERT

De kerk van de Onze-Lieve-Vrouw-ten Duinenabdij te Koksijde

In de Duinenabdij werden de sinds enkele jaren stilgelegde opgravingen en restauraties hervat¹. De kerk van de Duinenabdij is een 13de-eeuwse Cisterciënzer abdijkerk waarvan slechts het schip met het voorportaal en de twee zijkapellen werden opgegraven (vanaf 1949). Hiervan zijn de muren ca. 1 m hoog gerestaureerd of heropgebouwd. De kerk, in baksteen opgetrokken, steunde op een natuurstenen basis (kalk- en zandsteen). Het driebeukig schip is 14 traveeën lang en wordt opgedeeld door twee rijen zuilen verbonden door een kettingmuur. Het vierdelig voorportaal en de twee «Maeskapellen» (fig. 1:A) aan de noordkant van het schip dateren uit de 14de eeuw en zijn gotisch geïnspireerd, terwijl de rest van de kerk die tussen 1214 en 1264 gebouwd werd, een duidelijke Romaanse invloed vertoont.

P. Pourbus schilderde (ca. 1580) een algemeen zicht op het abdijsdomein. Op basis van oudere en jongere studies van de kerk konden wij er vanuit gaan dat het Pourbuschilderij tussen de «Maeskapellen» en het tot nogtoe niet onderzochte transept 1 steunbeer (en dus 1 travee) te weinig afbeelde.

Teneinde het grondplan van de abdijkerk in het terrein te vervolledigen en aldus een duidelijker beeld van vorm en afmetingen te bekomen werd een vlak geopend over een deel van het noordelijk transept. Reeds bij het afscheppen van de bovenlaag (tot -50)² werd duidelijk dat de kerk in deze zone grondiger was af- en uitgebroken dan de rest van de gebouwen. Grote hoeveelheden baksteenpuin, dat met een kalkmengsel aaneenkoekte, vulden de uitbraakkuilen. Enkel bij de zuidoosthoek van de «Maeskapel» konden we de oorspronkelijke fundering nog terugvinden (-164). Deze bestaat uit natuursteenblokken die onderaan in een fijne laag grind zijn ingebed. Op 1,80 m ten westen

van de «Maeskapel» is de fundering uitgebroken en vinden we naast de uitbraaksporen nog slechts sporadisch enkele natuurstenen funderingsblokken terug. De twee steunberen tussen de «Maeskapellen» en het noordelijk transept werden teruggevonden (fig. 1:2-3). De ligging van de tweede steunbeer kon door een recente verstoring minder duidelijk gesitueerd worden. Ook waar het transept op het schip aansluit is alles uitgebroken op enkele natuursteenblokken (ca. -160) na (fig. 1:4). Op sommige plaatsen tussen die blokken resten nog sporen van de grindlaag. Eenmaal onder het afbraakpuin kunnen we de westmuur van het noordelijk transept gemakkelijk volgen met op ca. 4 m van de noordelijke schipmuur de uitbraaksporen van de eerste steunbeer (fig. 1:5).

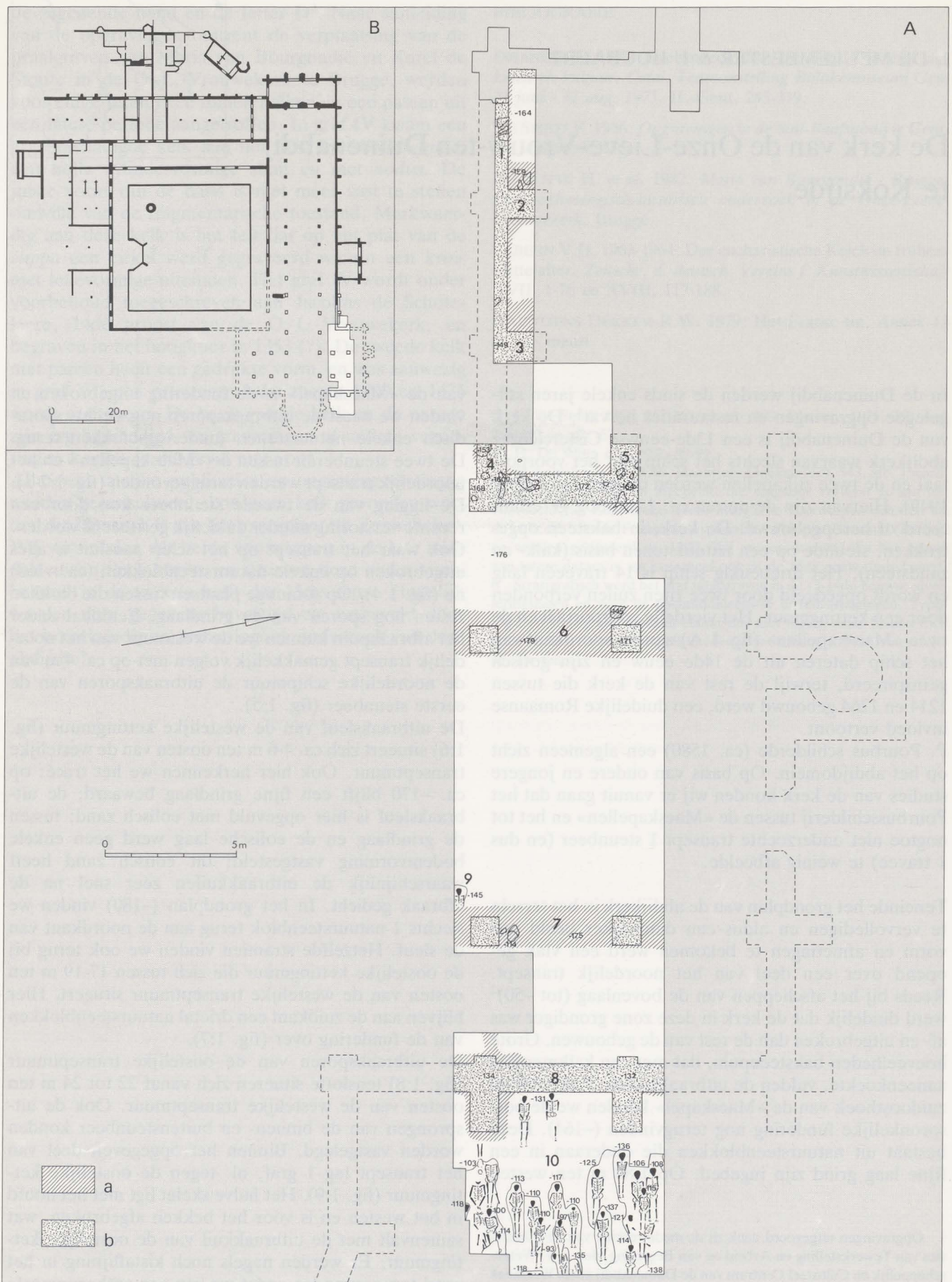
De uitbraaksleuf van de westelijke kettingmuur (fig. 1:6) situeert zich ca. 4-6 m ten oosten van de westelijke transeptmuur. Ook hier herkennen we het tracé: op ca. -170 blijft een fijne grindlaag bewaard; de uitbraaksleuf is hier opgevuld met eolisch zand; tussen de grindlaag en de eolische laag werd geen enkele bodemvorming vastgesteld; dit eolisch zand heeft waarschijnlijk de uitbraakkuilen zeer snel na de afbraak gedicht. In het grondplan (-180) vinden we slechts 1 natuursteenblok terug aan de noordkant van de sleuf. Hetzelfde stramien vinden we ook terug bij de oostelijke kettingmuur die zich tussen 17-19 m ten oosten van de westelijke transeptmuur situeert. Hier blijven aan de zuidkant een drietal natuursteenblokken van de fundering over (fig. 1:7).

De uitbraaksporen van de oostelijke transeptmuur (fig. 1:8) tenslotte situeren zich vanaf 22 tot 24 m ten oosten van de westelijke transeptmuur. Ook de uitsprongen van de binnen- en buitensteunbeer konden worden vastgelegd. Binnen het opgegeven deel van het transept lag 1 graf, nl. tegen de oostelijke kettingmuur (fig. 1:9). Het halve skelet ligt met het hoofd in het westen en is vóór het bekken afgebroken, wat samenvalt met de uitbraakkuil van de oostelijke kettingmuur. Er werden nagels noch kistaflijning in het zand teruggevonden zodat we van een antropomorfe graflegging kunnen spreken. In de zone gevat tussen de oostmuur van het transept en het koor werd het

1 Opgravingen uitgevoerd dank zij de medewerking van de Ministeries van Tewerkstelling en Arbeid en van Begroting, de v.z.w. Wetenschappelijk en Cultureel Centrum van de Duinenabdij en de Westhoek (B.T.K.-project) en de provincie West-Vlaanderen.

2 De dieptes worden gegeven (in cm) t.o.v. een nulpunt aan de dorpel van het noordportaal (+ 5,98 N.A.P.).

1 Vereenvoudigd opgravings- en interpretatieplan (A) met situering van het plan binnen de ruïnes (B): a. uitbraaksleuven; b. restitutie van de kerkmuren binnen de uitbraaksleuven (verdere legende verklaard in de tekst).

2 Deel van het monnikengrafveld.

grafveld van de monniken aangesneden (fig. 1:10). De rijen graven beginnen onmiddellijk tegen de oostmuur van het transept. Bepaalde graven werden ten andere bij de afbraak van de kerk verstoord.

Binnen een oppervlakte van ca. 25 m² werden een 38-tal graven op verschillende niveaus vrijgelegd. Allen zijn met de voeten naar het oosten georiënteerd. De graven bevatten geen bijgaven. Bij 6 van de skeletten (nrs. 3, 13, 15, 16, 32, 33) vonden we de kistaflijning en de nagels van de kisten terug. De dieptes van deze skeletten variëren van -110 tot -137. Naast begraving in kist vinden we ook de begraving in anthropomorfe grafkuilen. De armen lagen ofwel gekruist op het bekken (12 skeletten), ofwel een arm gestrekt (linker arm 2 maal, rechter arm 3 maal) naast het lichaam en één op het bekken, ofwel waren de armen op de borst gekruist (1 skelet). Door oversnijding zijn verschillende skeletten onvolledig. Het is duidelijk dat tijdens het gebruik van het grafveld herhaaldelijk op dezelfde vierkante meters werd begraven.

In tegenstelling met wat tijdens de vroegere opgravingen al te vaak werd aanvaard blijkt dat diepte en chronologie geen verband met elkaar hebben, diepst betekent niet noodzakelijk oudst. De doorsnijding van oudere graven, door jongere bijzettingen bewijst dit ten volle.

Er dient een groter deel van het grafveld te worden onderzocht om uit te maken hoe de chronologische betekenis van kist of anthropomorfe begraving moet worden afgelijnd.

BIBLIOGRAFIE

DEVLIEGHER L. 1960: De Duinenabdij te Koksijde. Iconografie en archeologie, *Biekorf*, 193-228.

VANSTAEN C. 1983: *De abdijkerk van Onze-Lieve-Vrouw-ten Duinen: een archeologische studie* (onuitgegeven licentiaatsverhandeling K.U.L.), Leuven.